

persbericht

Grote meningsverschillen over redelijke selectie-eisen Aanbestedingen architectuuroopdrachten 1^e kwartaal 2009

29 april 2009 - Vorig jaar was er veel commotie over de problemen rond (Europese) aanbestedingen van architectuuroopdrachten. In vervolg op de EU Aanbestedingendag die Architectuur Lokaal organiseerde om tot oplossingen te komen, hierbij het eerste kwartaalbericht van het Steunpunt Ontwerpwedstrijden. Het Steunpunt heeft gegevens verzameld van alle 62 aanbestedingsprocedures voor architectuuroopdrachten, zoals aangekondigd op de aanbestedingskalender in de periode 1 januari tot 22 april 2009. Op basis van een analyse van de verzamelde gegevens over de werkwijze van aanbestedende diensten, over de opdrachten en over de gehanteerde procedures constateert het Steunpunt dat er grote meningsverschillen bestaan over redelijke selectie-eisen.

De aanbesteders en de adviseurs

De belangrijkste aanbesteders van architectuurdiensten in Nederland zijn de gemeenten met 35 aanbestedingen, gevolgd door corporaties, educatieve instellingen en anderen (resp. 6, 12 en 9 aanbestedingen).

De aanbesteders kunnen verder onderverdeeld worden in professionele (21 van de 62 aanbestedingen) en incidentele aanbesteders. Onder professionele aanbesteders verstaan we aanbesteders met een eigen of gezamenlijke inkoopdienst. Dat geldt voor veel grotere gemeenten. Sommige gemeenten hebben hun krachten gebundeld in een gezamenlijke inkoopdienst (Inkoopbureau Midden Nederland en Inkoopbureau MSV). De corporaties en de grote educatieve instellingen zoals Fontys beschikken ook over een professionele inkoopafdeling.

De meeste incidentele aanbesteders huren een extern adviesbureau in. Dit was het geval bij 36 van de 41 aanbestedingen. Bij deze aanbestedingen waren 22 verschillende adviesbureaus betrokken. Een aantal adviseurs heeft dit kwartaal een sterke positie: ICS Adviseurs, Hevo bv en Combined Business Power bv waren betrokken bij resp. 7, 6 en 4 aanbestedingen. Uit de onderzochte aanbestedingen blijkt niet dat de adviesbureaus het significant beter of slechter doen dan professionele opdrachtgevers.

De opdracht

Het Steunpunt onderscheidt 6 categorieën ontwerp opdrachten: (1) gemeente- en provinciehuizen, stadskantoren, (2) maatschappelijk vastgoed, (3) cultuurgebouwen, (4) utiliteitsgebouwen, (5) woningen en overige gebouwen en (6) infra, water, landschap en openbare ruimte. De categorie maatschappelijk vastgoed scoort verreweg het hoogst met 38 van de 62 aanbestedingen.

De procedure

De niet-openbare procedure – in een enkel geval een samengestelde procedure in het geval er een openbare prijsvraag voorafgaat aan de meervoudige opdracht - is de meest voorkomende procedure voor de aanbesteding van architectendiensten: ruim 93% kiest hiervoor (58 aanbestedingen). Als er al problemen zijn met aanbestedingsprocedures, dan ligt het dus niet aan het type procedure. De keuze voor de procedure lijkt een automatisme, eerder dan dat er sprake is van een bewuste keuze.

De architectenselectie

Hoewel een meerderheid voor dezelfde (niet-openbare) procedure kiest, zijn er toch opvallende verschillen. De angel zit veelal in de gehanteerde minimumeisen en selectiecriteria in de selectiefase. Blijkbaar bestaan er nog altijd grote meningsverschillen over wat er in redelijkheid gevraagd kan worden.

• minimumeisen

In de praktijk leveren vooral de eisen ten aanzien van financiële en economische draagkracht problemen op. Het vinden van een juiste balans tussen de belangen van de architect (lage drempel voor inschrijving) en de aanbesteder (zekerheid) is moeilijk. In 43% van de aanbestedingen wordt € 1 miljoen per jaar (gemiddeld over 3 jaar) of meer geëist, met een enkele uitschieter naar € 1,8 miljoen.

39% van de aanbestedingen stelt een omzeteis tussen de € 750.000 en € 500.000; 14% eist tussen de € 400.000 en 200.000. Alleen bij de prijsvragen wordt geen omzeteis gesteld. Uiteraard moet de hoogte van de omzeteis gerelateerd zijn aan de omvang van de opdracht, maar deze relatie is niet altijd even duidelijk. Vast staat dat (te) hoge omzeteisen kleine architectenbureaus buitenspel zetten en mededinging niet bevorderen.

Naast harde minimum omzeteisen, worden bij veel aanbestedingsprocedures ook financiële ratio's (met name de liquiditeitssituatie) gehanteerd. Deze gegevens hebben een zeer beperkte voorspellende waarde voor de stabiliteit van het architectenbureau, waardoor de relevantie daarvan twijfelachtig genoemd kan worden. Er zijn geschiktere indicatoren denkbaar.

Een belangrijk aandachtspunt bij de minimumeisen is de toelaatbaarheid van combinaties en de eisen die aan deze teams gesteld worden. Het leeuwendeel van de aanbestedingen staat combinaties toe, maar in de praktijk worden vaak (indirect) zwaardere eisen aan hen gesteld dan aan enkelvoudige gegadigden, hoewel dit in strijd is met het gelijkheidsbeginsel. Het verdient de aandacht om de positie van combinaties op gelijk niveau te brengen met die van enkelvoudige inschrijvers, omdat combinatievorming het middel bij uitstek is voor kleinere architectenbureaus om bij grote opdrachten mee te dingen.

• **selectiecriteria**

De selectiecriteria verschillen per aanbesteding. Vrijwel altijd staat de beoordeling van aan te leveren referentieprojecten centraal. De hoeveelheid aan te dragen referenties, de houdbaarheidsdatum daarna van deze referenties evenals de criteria die worden gebruikt bij de beoordeling verschillen enorm. Daarom zijn er ook de nodige verschillen in de problemen.

De meeste aanbesteders zijn op zoek naar zekerheid. Dat zien we doordat de aanbesteders uitsluitend referenties vragen die vergelijkbaar zijn met hun eigen opdracht. Of zij richten de selectie zodanig in dat uitsluitend soortgelijke referentieprojecten hoge scores opleveren. Met andere woorden: architecten die niet eerder meerdere scholen van vergelijkbare omvang hebben ontworpen – en die scholen moeten ook gerealiseerd zijn - komen niet aan bod. Dit kan generieke architectuur en/of een zekere mate van monopolisering in de hand werken.

Hiernaast constateerde het Steunpunt dat er in voorkomende gevallen sprake is van vage selectiecriteria en buitenproportionele eisen, evenals onnodig ingewikkelde of niet goed uitgewerkte puntensystemen. Soms worden referentieprojecten gevraagd die qua schaal en bouwsom groter zijn dan de aanbestede opdracht.

Naast de referentieprojecten worden vaak nog andere selectiecriteria gehanteerd, zoals CV projectarchitect, samenstelling projectteam, personele capaciteit aanmelder, voorlopige prijsopgave, honoraria, etc. In de praktijk sluipen gunningcriteria nog wel eens in de selectiefase of dient een CV als een oneigenlijke uitbreiding van het aantal referentieprojecten.

De inschrijvingfase

Bij niet-openbare procedures worden op een enkele uitzondering na altijd 5 gegadigden gevraagd een inschrijving te doen voor de meervoudige opdracht.

Een veelgehoorde klacht over architectuuraanbestedingen is dat de prijs zwaarder weegt dan kwaliteit. Dit is formeel niet waarneembaar. Op 2 aanbesteders na, gunnen de aanbesteders de opdracht op basis van de *economisch meest voordelige inschrijving*. Hierbij wordt niet uitsluitend op de (laagste) prijs geselecteerd maar kunnen ook andere kwalitatieve criteria meegewogen worden. Toch weegt de prijs nog altijd zwaar mee. Veel aanbestedingen noemen 'kostenbesparend werken' als selectie criterium. Opvallend is dat weinig aanbesteders de laagste prijs expliciet als selectie criterium of subcriterium noemen. Blijkbaar is spreken over de laagste prijs vloeken in de kerk. Als alternatief voor de laagste prijs wordt het honorarium van de architect vaak als gunningcriterium gehanteerd.

Vaak is onduidelijk wat precies wordt bedoeld met "honorarium": alleen het uurtarief of ook alle verschotten? Hierdoor wordt het vergelijken van de aanbiedingen onmogelijk.

Samenstelling beoordelingscommissie

Hoewel de beoordeling van het vakmanschap (selectiefase) en de ontwerpvisie (inschrijvingsfase) van de architect centraal staan bij het werk van de beoordelingscommissie(s), is er in veel gevallen geen kennis van architectuur vertegenwoordigd in deze commissies.

voor informatie:

michel geertse, info@ontwerpwedstrijden.nl